Suomen YK-liiton lausunto Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Suomen YK-liiton suositukset vuoden 2026 talousarvioon

- Ei heikennetä monenkeskistä yhteistyötä. YK:n rapautuminen on Suomelle riski.
- Turvallisuus ei synny vain aseista – panostetaan rauhanvälitykseen ja kehitykseen.
- Pidetään Suomi vahvasti mukana YK:n rauhanturvassa. Tämä on oleellista myös turvallisuusneuvoston jäsenyyttä silmällä pitäen.
- Joustava yleistuki turvaa YK:n uudistukset – jatketaan tukea keskeisille YK-järjestöille.
- Kriisi on mahdollisuus – Suomi voi tarjota kodin uusille YK-toimijoille.
- Kotimaiset kansalaisjärjestöt vahvistavat Suomen YK-työtä – Suomen YK-liiton toimintaedellytykset on turvattava.

Suomen YK-liitto kiittää mahdollisuudesta lausua ulkoasiainvaliokunnalle.

Geopoliittiset erimielisyydet ovat syventyneet entisestään. Sotia on enemmän kuin kertaakaan toisen maailmansodan jälkeen. Vain 35 % YK:ssa yhteisesti asetetuista kestävän kehityksen tavoitteista on etenemässä suunnitellusti tai edistyy kohtuullisesti. Maailmanpankin mukaan yli 800 miljoonaa ihmistä elää alle kolmen dollarin köyhyysrajan. Kasvava eriarvoistuminen ja epävarmuus yhdessä ilmastokriisin ja luontokadon kanssa lisäävät maailmanlaajuisia riskejä, jotka uhkaavat tulevaisuuttamme monin eri tavoin.

YK:n 80. yleiskokous: monenkeskisyyttä on vahvistetta
– YK:n heikentymisen hinta on liian kallis

Juuri päättyneen YK:n 80. yleiskokouksen tavoitteena oli vahvistaa sitoutumista multilateralismiin ja yhteisiin toimiin ihmisten ja planeetan puolesta. Monenkeskiselle yhteistyölle on yhä YK:n enemmistön vahva tuki ja **se on hyödyllistä erityisesti pienille maille**. YK:n jäsenmaista 143:ssa on alle 10 miljoonaa asukasta ja yhteistyötä näiden maiden kesken tulisi vahvistaa entisestään. Heikko YK on meille kaikille riski.

YK 80 vuotta: kriisi ja uudistusten tarve

YK:n merkitystä aikamme suurimpien kriisien ratkaisijana kyseenalaistetaan yhä vahvemmin. Vakava **talouskriisi heikentää sen mahdollisuuksia toteuttaa ydintehtäviä** – rauhaa, ihmisoikeuksia ja kansainvälistä yhteistyötä. Pääsihteeri António Guterres käynnisti keväällä 2025 UN80-uudistuksen, mutta äkilliset rahoitusleikkaukset ovat ajaneet järjestelmän hätäisiin sopeutustoimiin.

Kaikki 11 käynnissä olevaa rauhanturvaoperaatiota sekä humanitaarinen apu kärsivät rahoituksen supistuksista. Tämä heikentää kriisialueiden turvallisuutta ja YK:n kykyä vastata hätätilanteisiin. Ohjelmien yhdistämistä ja alueellisten toimistojen karsimista valmistellaan. Henkilöstöä vähennetään noin 20 % ja osa siirretään toimipisteisiin edullisempiin maihin. Kiireiset sopeutustoimet uhkaavat ihmisoikeuksia, tasa-**arvoa ja kestävän kehityksen tavoitteita sekä heikentävät avoimuutta ja vaikuttavuutta.** Lisäksi epävarmuus työn jatkuvuudesta ja sijainnista on heikentänyt henkilöstön motivaatiota.

Suomen tuki ratkaisevaa

Juuri nyt YK tarvitsee Suomen kaltaisten maiden tukea enemmän kuin koskaan. Kansainvälisten sitoumusten noudattaminen on välttämätöntä ihmisoikeuksien, ympäristön ja kehitysyhteistyön saralla. Orpon hallitus on **leikannut neljäsosan monenkeskisestä kehitysyhteistyöstä, mikä on ristiriidassa sen ulko-** ja **turvallisuuspoliittisten tavoitteiden kanssa.**

Kriisi on aina myös mahdollisuus

On tartuttava rohkeasti kriisin myötä avautuneeseen mahdollisuuteen ja tuettava YK:ta rakennemuutoksessa. Samalla tulisi selvittää voisiko Suomi tarjota kilpailukykyisen sijoituspaikan New Yorkista ja Genevestä edullisemmille alueille etsiytyville toimijoille. YK:n alaisten tutkimus- ja innovaatiotoimijoiden yhdistäminen UNU-Widerin ja Suomen tulevaisuustutkimuksen sekä innovaatio- ja tilastotyön osaamiseen voisi tarjota uusia mahdollisuuksia myös suomalaisten toimijoiden kansainvälistymiseen.

Rauha ja turvallisuus

Kokonaisturvallisuus edellyttää muutakin kuin aseellista puolustusta. **Konfliktinehkäisy vaatii panostuksia** eriarvoisuuden vähentämiseen, kestävään kehitykseen, kansainväliseen sopimus- ja oikeusjärjestelmään sekä rauhanvkasvatukseen ja -tutkimukseen.

Pidämme tärkeänä, että Suomi jatkaa panostusta naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseen läpileikkaavasti ulkopolitiikassaan. YK:n päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” toimeenpano on keskeinen osa tätä työtä. **Toivomme, että jatkossa voitaisiin panostaa vahvemmin myös nuorten** osallistumiseen rauhan ja turvallisuuden edistämiseen 2250-päätöslauselman toimeenpanemiseksi.

YK:n rauhanturvaaminen ja rauhanvälitys

Suomen osallistuminen YK:n rauhanturvaamiseen on säilytettävä vähintään nykyisellä tasolla. Tämä tukee myös Suomen pyrkimyksiä turvallisuusneuvoston jäseneksi kaudelle 2029–2030.

Ensi vuoden talousarvion mukaan Suomi osallistuu kriisinhallintatehtäviin noin 400 sotilaan voimin. Suomen suurin kriisinhallintaoperaatio YK:n UNIFIL-operaatio toimii Libanonissa. Tilanne siellä on heikentynyt merkittävästi Gazan sodan aikana. Leikkaukset operaatioihin ja mandaattien supistaminen uhkaavat niiden turvallisuutta ja vaikuttavuutta. Tämä tulee huomioida jatkossa myös Suomen osallistumista arvioitaessa.

Rauhanvälitystä esitetään tuettavaksi 3 900 000 eurolla ja YK:n rauhanturvaamisen hankkeita 400 000 eurolla. Suhteessa varusteluun kohdennettuihin panostuksiin nämä summat ovat vähäpätöisiä. Panostuksia **rauhanrakennukseen, rauhanvälitykseen ja rauhantyöhön tulisi kasvattaa pitkän aikavälinen välttämättömänä investointina** rauhaan ja turvallisuuteen.

Eniten leikkauksista kärsineet järjestöt

Laaja-alaiset leikkaukset horjuttavat YK-järjestöjen toimintaa. Monet YK-järjestöt ovat joutuneet leikkaamaan toimintaansa radikaalisti ja irtisanomaan tuhansia työntekijöitä.

- Maailman terveysjärjestö WHO ja YK:n seksuaali- ja lisääntymisterveysjärjestö UNFPA, joista Yhdysvallat on vetäytynyt kokonaan
- YK:n pakolaisjärjestö UNHCR: leikkaus 40 % toimintamenoista
- Maailman ruokaohjelma WFP ja siirtolaisjärjestö IOM: leikkaus 30 %
- Unicef: leikkaus 25 %
- YK:n humanitaaristen asioiden koordinaatiotoimisto OCHA: leikkaus 20 %
- Henkilöstövähennykset poliittisiin operaatioihin ja rauhanturvatoimintaan: -20 %

Joustavuutta lisäävä yleistuki

Joustava yleistuki on välttämätön edellytys uudistusten läpiviemiselle. Suomen tulee jatkaa tukea yleistukea pitkäjänteisillä painopistealueilla naisten ja lasten tukemisessa sekä kaiken kehityksen edellytyksenä **olevan demokratian ja oikeusvaltiokehityksen edistämisessä.** Suomen kahden suurimman avunsaajan UNFPAn ja UN Womenin yhdistyminen on osa pääsihteerin uudistusagendaa. Käsittelyssä on myös UNDP:n ja UNOPSin yhdistyminen. UNDP on kehittyvien maiden näkökulmasta YK:n merkittävimpiä toimijoita ja sen työn vaikutukset näkyvät kohdemaissa erityisesti demokratian edistämisessä, korruption vähentämisessä ja innovaatiotyössä. UNOPS toimii koko YK-järjestelmän hankinta- ja logistiikkayksikkönä ja on tärkeä toimija myös suomalaisille yrityksille. UNICEF on uudistanut toimintaa ja lisännyt merkittävästi yhteistyötä muiden YK-toimijoiden kanssa. **Kaikkien edellä mainittujen järjestöjen yleistukea tulee jatkaa ja varmistaa samalla** Suomen vaikutusmahdollisuudet uudistusprosessissa.

Siirtolaiskysymyksissä ja humanitaarisissa katastrofeissa tukea on kanavoitava entiseen tapaan erityisesti IOM:lle, WFP:lle, UNRWA:lle ja UNHCR:lle. Maapallon tulevaisuuden kannalta keskeistä on ratkaista ilmasto- ja ympäristökriisit sekä löytää kestäviä tapoja suunnitella ja rakentaa nopeasti kasvavia megapoleja. Tämän työn keskiössä ovat UNEP ja UN Habitat.

Suomalaisten järjestöjen toimintaedellytykset turvattava

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla toimivat suomalaiset kansalaisjärjestöt tukevat YK-työtä osaamisellaan ja verkostoillaan. Jatkuvat valtionapujen leikkaukset uhkaavat niiden toimintaa. Talousarvioehdotuksessa esitetään jälleen 145 000 euron leikkausta tätä työtä tekevien järjestöjen avustusmomentille eräisiin valtionapuihin. Kuluvana vuonna momentin yhden miljoonan euron määrärahasta puolet jaettiin alueellisille kauppakamareille. Varsinaista ulko- **ja turvallisuuspoliittista työtä tekevien järjestöjen tuki on säilytettävä** ennallaan 1 145 000 miljoonassa eurossa. Kauppakamarien tuen pitäisi olla lisäistä suhteessa tähän tukeen.

Suomen YK-**liitto on ainoa laaja-alaisesti YK:sta viestivä järjestö Suomessa, ja sen rahoitus on turvattava erillisellä maininnalla 24.90.50 momentin perusteluosuudessa.**